

General Pellengahr reddet seg unna krigsforbryterdomstolen ved å hevde at han ikke fulgte troppene som drev grusomheter som sivile. Men her er han sammen med sine beryktede soldater ved Ringebu.

«Mange er 102844 skutt» og «en brudevielse»

Statsarkivar Per-Øivind Sandberg i Hamar syntes krigshistorie-skriverne våre for ofte valgte den lette veg å skrive om ledende skikkelser og begivenheter. I stedet for å slite med nære ting, som ligger urørte i arkivene. Ingen har hittil brukt IR 2s feltjournal under felttoget i 1940, eller den lokale varianten av rapporter på lavere nivå

HA: Kåre Prytz

Det sivile materiellet, hverdagen mens Hedmark og Oppland var i krig, er nesten urørt, enda det er et sterkt stoff. Lensmannsprotokollen for Ringsaker forteller for eksempel en dag at en mann er sendt ut for å lete etter døde, men han er arrest av tyskerne. Mange sivile er skutt i bygda, men lensmannen vet ikke hvor mange. «En brudevielse» står det tørt til slutt denne dagen. Livet gikk sin gang. Saken om alle drapene forsvant forøverig plutselig.

Saksmapper i sogneprestarkivene i fylkene inneholder brev fra fedre, mødre og slektninger som spør fortvilt hvor det er blitt av deres kjære. Røde Kors fikk beskrivelser til hjelp for dem som lette i massegravene.

Under hele krigen fungerte lensmannskontorene, og det var også sivil kriminalitet, fluktsaker, pass- og grenseboerbevis, og ting i kontrast til den harde hverdag, fortsatte Sandberg. En del NS-lensmenn brente arkivene i mai 1945, men mye er bevart.

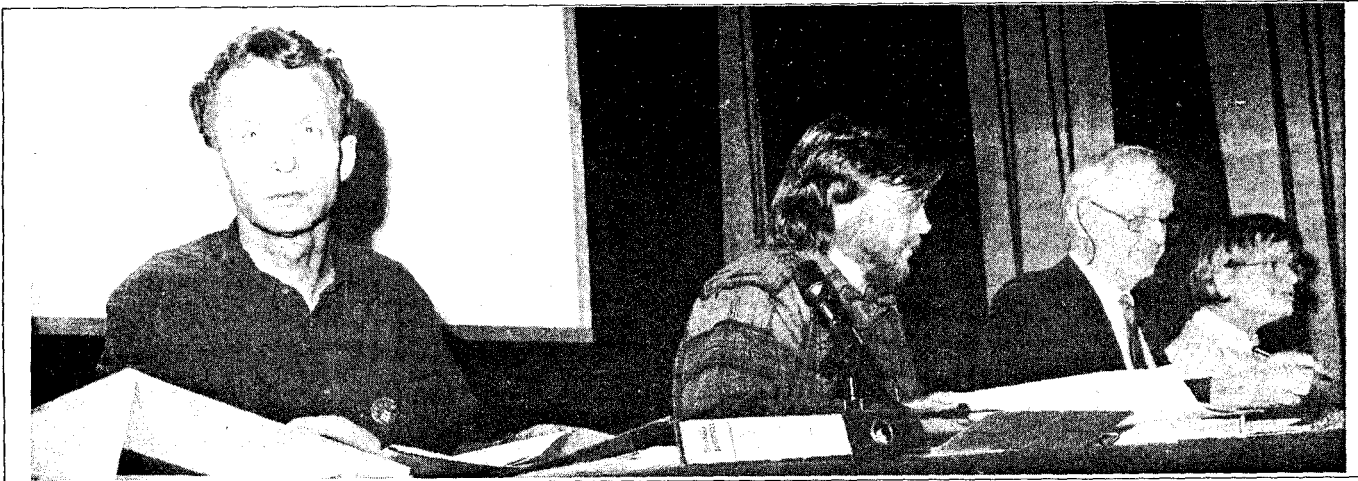
Populistiske skribenter antyder at de finnes overraskende stoff fra Organisation Todt-arkivene. Lebensborn-barna omtales også slik. Det

ligger i arkivene, og har vært tilgjengelig lenge, sa Sandberg. Erstatningsdirektorats saker, som forteller mye om nordmenn under krigen, har ingen brukt. Heller ikke prisrettens saker.

For å få adgang til arkivene må en ha tilknytning til en organisasjon som forsker seriøst, og avgi taushetserklering. Ikke-forskere slipper ikke til. Sin egen sak kan en få se, mens regelen ellers er at bare personer i rett ned- og oppadstigende linje kan få adgang til sakene. Men her har arkivfolkene opplevd tragiske situasjoner, når sannheten kommer som et sjokk. I de sterkeste sakene ber de om at de som spør om å få en betrodd person til å lese gjennom saken for dem først.

Varsomheten i behandlingen av slikt stoff er tiltakende, sa Sandberg. Personopplysninger skal være 60 år gamle før de er tilgjengelige, og straffeprosessaker skal være 80 år gamle.

Knut Baardset, tidligere frontkjemper på Østfronten, og i dag leder av Institutt for norsk okkupasjonshistorie, anbefalte deres arkiv av bøker, dokumenter og brev. Særlig det som belyser uretten i 1945, sa han.

Førsteamanuensis Gudmund Moren (t.v.) prøvde å få et bilde av NS i Hedmark og Oppland. Videre konferansens leder, førsteamanuensis Tore Pryser, Ove Johansen, og Svein Madssveen.